
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

ECONOMIC SCIENCES

УДК339.91:337.140

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Гадзало А.Я. – к. е. н.,
Інститут агроекології і природокористування НААН, м. Київ

В статті розглянуто теоретичні аспекти транскордонного співробітництва, зокрема і Карпатського регіону на сучасному рівні. Автором проведений аналіз основних факторів розвитку транскордонного співробітництва для визначення можливих точок економічного зростання. Проаналізовано глобальну екологічну політику як розв'язання екологічних питань планетарного масштабу транскордонного співробітництва.

Ключові слова транскордонне співробітництво, навколишнє природне середовище, природні ресурси, збалансоване природокористування.

Гадзало А. Я. Теоретические аспекты трансграничного сотрудничества в сфере природопользования

В статье рассмотрены теоретические аспекты трансграничного сотрудничества, в том числе и Карпатского региона на современном уровне. Автором проведен анализ основных факторов развития трансграничного сотрудничества для определения возможных точек экономического роста. Проанализированы глобальную экологическую политику как решение экологических вопросов планетарного масштаба трансграничного сотрудничества.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, окружающую природную среду, природные ресурсы, сбалансированное природопользование.

Gadzalo A.Y. Theoretical aspects of cross-border cooperation in the field of natural resources

The article deals with theoretical aspects of cross-border cooperation, in particular the Carpathian region at the present level. The author analyzes the main factors of cross-border cooperation development in order to determine possible points of economic growth. The global ecological policy as the solution of ecological issues of the planetary scale of transcoder cooperation is analyzed.

Keywords: transfrontier co-operation, environment, natural resources, balanced use of nature.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день на фоні глобальної екологічної кризи надзвичайно активно відбувається інтеграція господарських, технологічних та інформаційних структур, які все більше стають транснаціональ-

ними, транскордонне екологічне співробітництво набуває надзвичайно важливого значення. Тому на сьогодні існує нагальна потреба розробки сучасної стратегії зовнішньої екологічної політики України, яка б відповідала реаліям сьогодення, забезпечувала національні інтереси і сприяла б реалізації цілей збалансованого розвитку природокористування у сфері транскордонного співробітництва.

Сучасна наука стверджує, що загальна рівновага гірських територій, типу Карпатського єврорегіону, їх цілісність і поступовий соціально-економічний та екологічний розвиток можуть бути забезпечені лише за умови активізації регіональних особливостей та розширення прав і обов'язків регіонів у розвитку продуктивних сил і розбудови соціальної сфери. Це пов'язано з глибокими диспропорціями в соціально-економічному розвитку складових вказаного гірського утворення як у сфері матеріального виробництва, так і в соціальній сфері, специфіці розселення етносу, а також обумовлено відмінностями в ресурсному, виробничому, інтелектуальному й культурному потенціалах територій, які входять до Карпатського єврорегіону [1].

Проблеми транскордонних забруднень природних ресурсів та нераціонального природокористування – одні із найбільш нагальних і гострих проблем сучасності та вимагають участі усіх держав як на національному, так і на транснаціональному рівнях, особливо держав-сусідів. Науковці справедливо стверджують, що екологічні проблеми не обмежені національними кордонами, вони мають загальнопланетарний характер [2]. Особливої актуальності проблема охорони довкілля та раціонального природокористування набула в останні роки поглиблення екологічної кризи, перевиробництва та екстенсивного використання природних ресурсів, ризиків екологічної безпеки - глобального потепління, зміни клімату, загрози біорізноманіттю тощо.

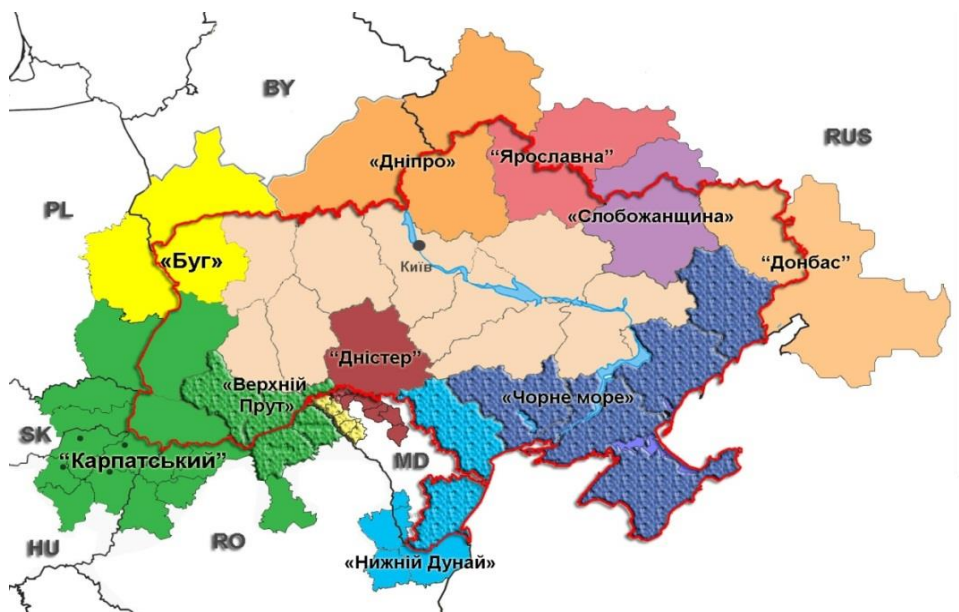
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки у вирішенні даної проблеми еколого-економічного розвитку транскордонного співробітництва досліджували багато вітчизняних вчених, зокрема З. Герасимчук, В. Голян, М. Долішній, С. Дорогунцов, В. Кравців та інші. Адже вирішення проблем потребує постійного оновлення знань на сучасному етапі.

Мета дослідження є теоретичні аспекти еколого-економічного розвитку транскордонного співробітництва у сфері природокористування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зазначимо, що транскордонне співробітництво є особливою ознакою державної політики, яке має на меті зміцнення добросусідських відносин та створення умов для більш тісної координації дій у сфері інтеграції економіки суміжних країн на еколого-економічних засадах. Це досягається, зокрема, шляхом формування транскордонних кластерів, які є її інноваційним елементом та рушійною силою для динамічного і збалансованого розвитку транскордонних регіонів. Сфера природокористування є важливим елементом економічної системи, оскільки вона забезпечує освоєння природно-ресурсного потенціалу, залучення його у процес виробництва та процес відтворення.

Вирішувати спільні екологічні проблеми сучасності покликана екологічна політика. Вона може бути глобальною, національною, регіональною. В цілому, «глобальний» у характеристиці політики у більшості наукової літератури позначає її рівень, а не якісну характеристику окремого явища. Можна

визначити глобальну екологічну політику як розв'язання екологічних питань планетарного масштабу – потепління клімату внаслідок забруднення, руйнування озонового екрану, створення еталонних біосферних резерватів, планетарного моніторингу та багато інших; вироблення міжнародних угод і конвенцій, що є обов'язковими до виконання і – регулюють міжнародні відносини у сфері використання світових ресурсів, у сфері зменшення загальних рівнів забруднення та інші. І Україна, і Польща є суб'єктами глобальної екологічної політики, оскільки беруть участь у роботі ООН та її організацій від часу їх створення, але як країни-сусіди, реалізують також власні пріоритети екологічної політики, які виражаються у прийнятті та виконанні спільних нормативно-правових документів, наприклад, Угоди між Урядом України, Урядом Республіки Білорусь та Урядом Республіки Польща про створення транскордонного біосферного резервату "Західне Полісся", затвердженої Постановою КМУ від 11.07.2012 № 621. Як передбачено цією Угодою, співробітництво здійснюється на принципах рівності, територіальної цілісності Сторін, взаємної вигоди та добросусідства [3].

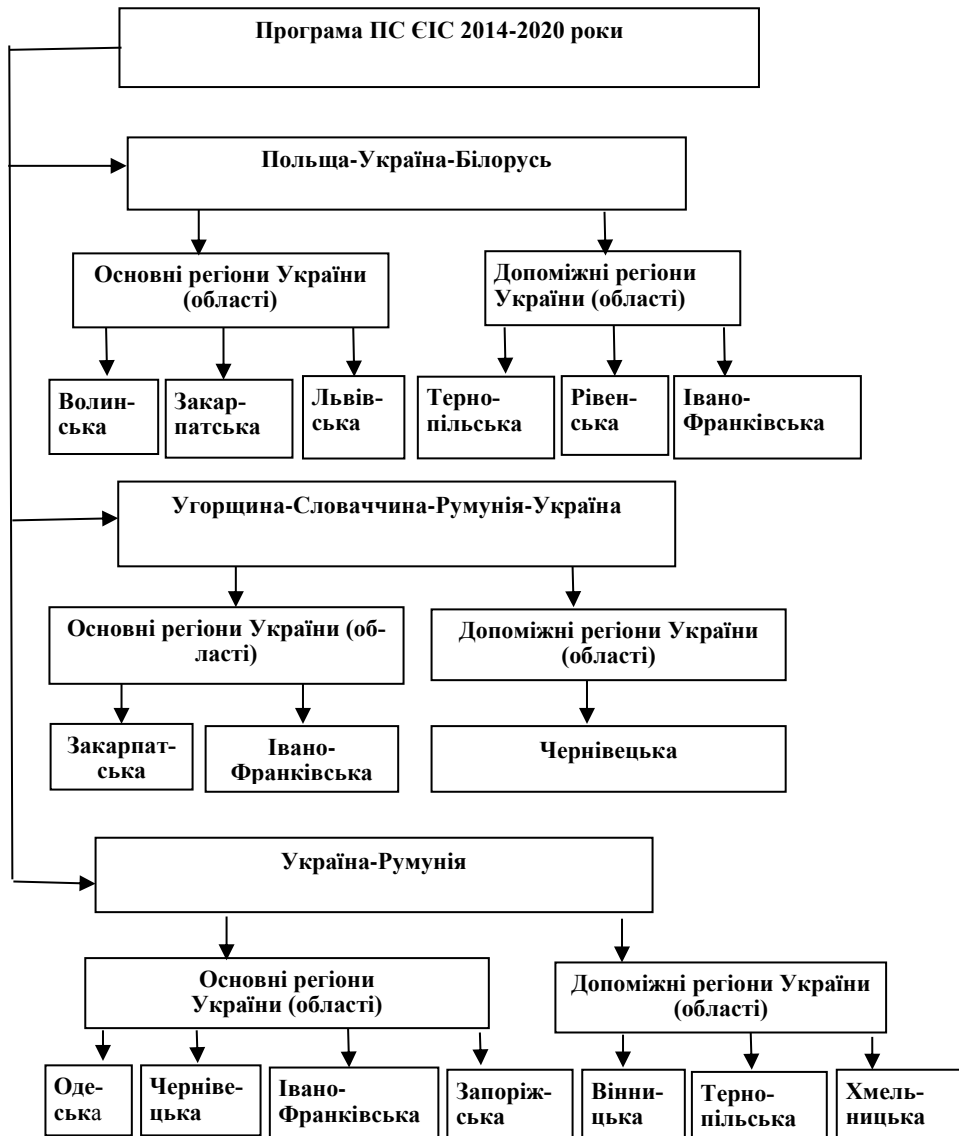
*Джерело: [4]

Рис.1 Єврорегіони за участю регіонів України

Будь-який транскордонний регіон має визначену територію, населення, систему розселення, має економічну, екологічну, технологічну, політичну, культурну підсистему, формується, функціонує та розвивається (рис.1).

Але діяльність територій України в єврорегіонах сприяє торговельно-економічному співробітництву та фактично є способом самостійного отримання прикордонними адміністративними одиницями технічної та фінансової допомоги від європейських структур. Це також є каталізатором міжнародної економічної інтеграції для всієї держави.

Зазначимо, що основною метою створення в 1993 році Карпатського єврорегіону було налагодження добросусідських відносин, забезпечення соціальної стабільності, сприяння економічному розвитку на прикордонних територіях країн-членів, забезпечення миру, прозорості кордонів та ін. [5].

*Джерело: розроблено автором

Рис.2 Структура транскордонного співробітництва ЄС з Україною

Двосторонніми угодами передбачені такі основні напрямки співробітництва в екологічній сфері: – вжиття узгоджених заходів, спрямованих на зменшення негативного впливу глобальних змін природного середовища і клімату

на економіку й людину; – взаємне оперативне інформування про загрозу значного транскордонного забруднення території однієї зі сторін та прогнози його розповсюдження; – організація екологічної освіти та виховання населення; – інформаційний обмін у сфері охорони навколишнього природного середовища; – гармонізація екологічного законодавства, нормативно-правового регулювання охорони навколишнього природного середовища та природокористування; – удосконалення економічного механізму управління якістю довкілля та природокористуванням [6]. Транскордонне співробітництво в державі займає чи не основне місце і стає одним із важливих напрямів реалізації інтеграційної стратегії на регіональному рівні. Формування і становлення нової системи взаємовідносин із сусідніми державами в умовах функціонування українсько-євросоюзівського комплексу прикордонної співпраці.

Основними питаннями що вирішуються в межах двосторонньої співпраці сусідніх країн (рис.2.) є наступні: моніторинг (радіологічний, транскордонних вод, атмосфери); розроблення принципів і процедур проведення екологічних експертиз господарської діяльності, зниження транскордонного перенесення речовин, що забруднюють атмосферу, здійснення інвентаризації джерел забруднення, проведення серії консультацій з питань попередження надзвичайних забруднень і загрози навколишньому середовищу внаслідок аварійних ситуацій та ін. [7]. Екологічна ситуація в більшій частині транскордонного співробітництва характеризується забрудненістю середовища. В окремих прикарпатських областях сформувалися стабільні території загрозливого екологічного стану. Але варто зазначити, що в останні роки значно зросла загроза виникнення екологічно небезпечних техногенних аварій і катастроф. За забрудненістю повітря і вод Карпатський регіон, за даними В. Гобели, займає 4-е, а за забрудненістю ґрунтів мінеральними добривами і пестицидами – відповідно, 1-е і 2-е місця в Україні [8].

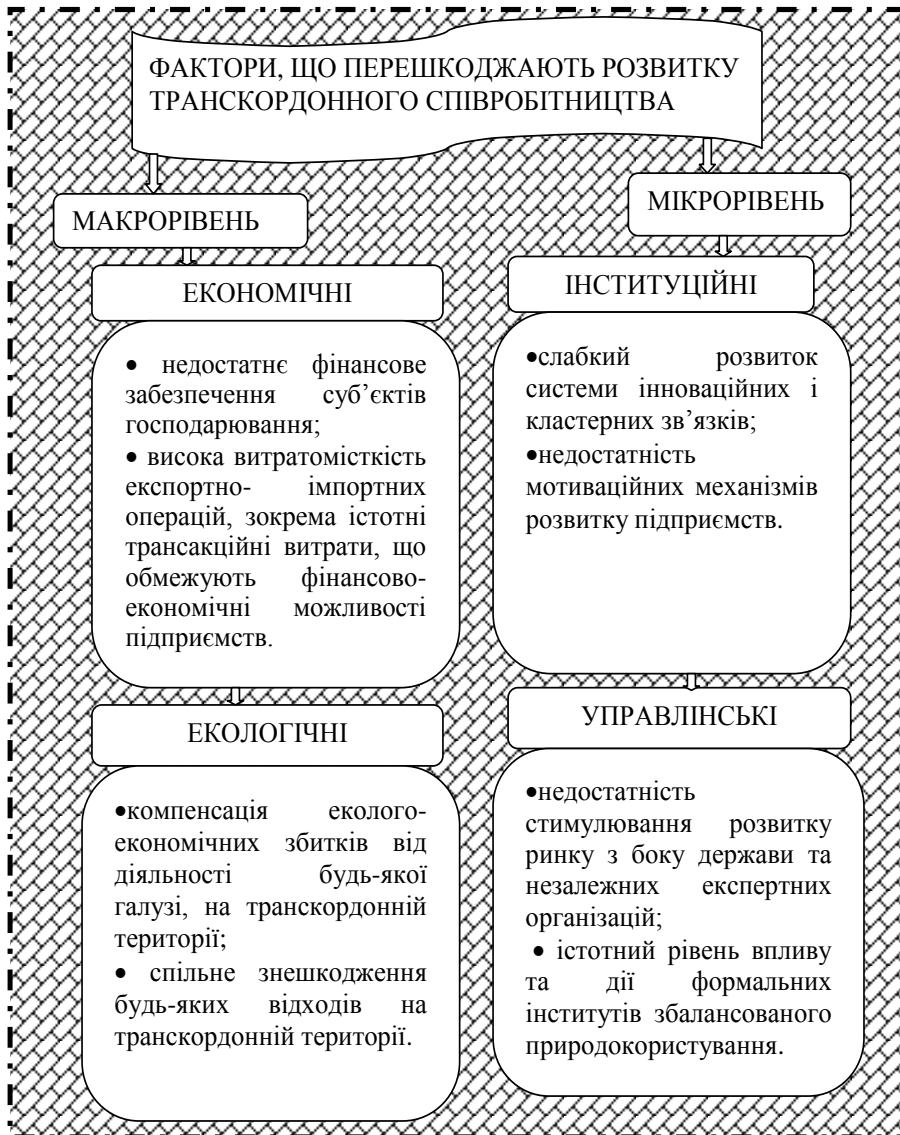
Але варто зазначити є фактори, які перешкоджають розвитку транскордонного співробітництва: Економічні, екологічні, інституційні, управлінські (Рис.3).

Серед екологічних проблем транскордонних регіонів можна виділити наступні:

- компенсація еколого-економічних збитків, що має місце на транскордонній території;
- спільне знешкодження будь-яких відходів, що розташовані не на транскордонних територіях, але можуть спричинити збитки саме на них;
- формування спільними зусиллями транскордонної екологічної інфраструктури.

Суттєвим недоліком в інституційному забезпеченні транскордонного співробітництва є його недостатній розвиток на рівні районів та громад. Досвід країн Європи свідчить, що провідниками такої співпраці виступають саме місцеві органи влади та самоврядування, їх асоціації, громадські організації, підприємницькі структури. Тому надалі учасниками транскордонного співробітництва повинні стати не тільки обласна державна адміністрація, скільки місцеві органи самоврядування, громадські організації, агенції регіонального розвитку, інформаційні центри та інші неурядові організації [9].

На думку фахівців, все це призвело до інтенсивного та нерационального природокористування, погіршення природного навколишнього середовища загалом. Забрудненість середовища безпосередньо залежить від дії забруднюючих джерел та факторів, які негативно впливають на стан здоров'я населення, на показники смертності та дитячої захворюваності [10].

*Джерело: авторська розробка

Рис. 3. Найбільш істотні фактори негативного впливу на розвиток транскордонного співробітництва.

Варто відзначити, що Україна демонструє позитивні зміни у напрямку адаптації міжнародного законодавства та права ЄС до українського законодавства. Проте є і недоліки, зумовлені загальною екологічною кризою в Україні, нерациональним природокористуванням, відсутністю ефективного економіко-правового механізму охорони довкілля, відсутності підґрунтя для впровадження світових та європейських природоохоронних практик та імплементацією європейського законодавства у вигляді транспортування, але шляхом простого перекладу норм ЄС без врахування екологічних, політичних, економічних та інших реалій України. Поліпшення екологічної ситуації й підвищення рівня екологічної безпеки атмосферного повітря визнані першочерговими завданнями екологічної політики України. Її реалізація потребує ефективного функціонування системи законодавства у сфері охорони довкілля, спрямованого на досягнення національних пріоритетів [11].

Висновки. З вище зазначеного можна зробити висновок, що транскордонне співробітництво потребує якісної регіональної та екологічної політики, в основі якої б лежали сучасні механізми регіонального розвитку. Забезпечення економічної безпеки з врахуванням особливостей у транскордонному просторі повинно бути одним з головних елементів цієї політики. Вплив потенційних загроз на регіональну еколого-економічну безпеку в умовах євро регіонального співробітництва та механізми захисту від негативних чинників на навколишнє природне середовище потребують подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Хименець В. Механізм забезпечення сталого розвитку гірських територій на прикладі Карпатського євро регіону // В. Хименець / Економіст - №1. – Січень 2014
2. Экологическое право Украины: учебное пособие / [А. В. Анисимова, А.П. Гетьман, В.И. Гордеев и др.]; под ред. проф. А.П. Гетьмана, М.В. Шульги. – Х.: ООО „Одиссей”, 2009. – 464 с.
3. Угода між Урядом України, Урядом Республіки Білорусь та Урядом Республіки Польща про створення транскордонного біосферного резервату "Західне Полісся", затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2012 № 621// Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_534.
4. Мікула Н. Євро регіони і конкурентоспроможність територій [Електронний ресурс] / Н. Мікула // VI Міжнародна науково-практична конференція «Кластерний підхід до управління і розвитку регіонів». – Режим доступу : http://eer.org.ua/page/clusters_development/uk/.
5. Сучасна регіональна політика і транскордонне співробітництво / під наук. ред. В. І. Пили. – Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2006. – 412 с.
6. Стратегічний екологічний документ (Документ підготовлено в рамках проекту ПРООН) / ГЕФ «Оцінка національного потенціалу в сфері глобального екологічного управління в Україні». – Режим доступу: <http://www.ecoleague.net/34903999-501.html>.
7. Коцан Р.І. Особливості транскордонного польсько-українського співробітництва в екологічній сфері / Р.І. Коцан, Г.В. Копачинська // Україна та

- Польща: минуле, сьогодення, перспективи // Режим доступу: <http://ukrpolnauka.wordpress.com/2011/10/25/63>.
8. Гобела В.В. Огляд економічних, соціальних та екологічних загроз Карпатському регіону / В.В. Гобела // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. Вип. 20.13. – С. 81-87.
  9. Особливості транскордонного співробітництва в реалізації державної регіональної політики в Європі та Україні на прикладі євро регіону «Буг» [Електронний ресурс] Режим доступу <http://naub.oa.edu.ua/2012/osoblyvosti-transkordonnoho-spivrobitnytstva-v-realizatsiji-derzhavnoji-reh>.
  10. Манів З.О. Регіональна економіка / З.О. Манів, І.М. Луцький, С.З. Манів. – Львів: Магнолія, 2006. – 638 с.
  11. Анісімова Г.В. Атмосферно-повітряні відносини: конституційно-правові аспекти // Режим доступу: http://www.rusnauka.com/20_DNII_2012/Pravo/7_113985.doc.html.

УДК 336.221

РОЛЬ ПОДАТКОВИХ НАЖХОДЖЕНЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Громова А.Є. – асистент, ВТЕІ КНТЕУ
Пивовар В.В. – магістрант, ВТЕІ КНТЕУ

У статті визначено сутність податкових надходжень, проаналізовано їх роль у формуванні доходної частини бюджетів держави. Проведено аналіз структури доходної частини зведеного бюджету України за 2013–2016 рр. Проаналізовано основні податки, такі як податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, акцизний податок та податок на прибуток підприємства. На основі отриманих результатів запропоновано шляхи вдосконалення формування доходної частини зведеного бюджету України.

Ключові слова: бюджет, доходи бюджету, податок, податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, акцизний податок, податок на прибуток підприємства.

Громова А.Є., Пивовар В.В. Роль налоговых поступлений в формировании доходной части сводного бюджета Украины

В статье определена сущность налоговых поступлений, проанализирована их роль в формировании доходной части бюджетов государства. Проведен анализ структуры доходной части сводного бюджета Украины за 2013-2016 годы. Проанализированы основные налоги, такие как налог на добавленную стоимость, налог на доходы физических лиц, акцизный налог и налог на прибыль предприятия. На основе полученных результатов предложены пути совершенствования формирования доходной части сводного бюджета Украины.

Ключевые слова: бюджет, доходы бюджета, налог, налог на добавленную стоимость, налог на доходы физических лиц, акцизный налог, налог на прибыль предприятия.

Gromova A.E., Pyvovar V.V. The role of tax revenues in the formation of revenues of the consolidated budget of Ukraine

The article determines the essence of tax revenues, analyzes their role in the formation of the profitable part of budgets of the state. It examines the structure of the revenue part of consolidated